

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

(повне найменування вищого навчального закладу)

Інститут математики, економіки і механіки

(повне найменування інституту/факультету)

Кафедра загальної психології та психології розвитку особистості

(повна назва кафедри)

Дипломна робота

магістра

(освітньо-кваліфікаційний рівень)

на тему:

«Гендерні особливості впливу батьківських образів на образ майбутнього партнера по шлюбу у вихованих в неповній сім'ї осіб»

«Gender features of the impact of parental images on the vision of the future marriage partner among person grown in the single-parent families»

Виконала: студентка денної форми навчання
спеціальність 8.03010201 «Психологія»

Чебан Анастасія Сергіївна

(прізвище, ім'я, по-батькові)

Керівник:

кандидат психологічних наук, доцент Чачко С.Л.

(науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали, підпис)

Рецензент:

кандидат педагогічних наук, доцент Колот С.О.

(науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали)

Рекомендовано до захисту:

Протокол засідання кафедри

№ 5 від 16.01.17 р.

Захищено на засіданні ЕК № 3

протокол № 1 від 19.01.17 р.

Оцінка відмінно 1 ст 195
(за національною шкалою, шкалою ECTS, бали)

Завідувач кафедри

(підпис)

(прізвище, ініціали)

Голова ЕК

(підпис)

(прізвище, ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП		3
РОЗДІЛ 1.	ТЕОРЕТИЧНИЙ ОГЛЯД КОНЦЕПЦІЙ ВИБОРУ ПАРТНЕРА ПО ШЛЮБУ	6
1.1.	Зарубіжні та вітчизняні концепції вибору партнера по шлюбу	6
1.2.	Дитячо-батьківські відносини та їх подальший вплив на вибір партнера по шлюбу	13
	Висновки до першого розділу	19
РОЗДІЛ 2.	ОБГРУНТУВАННЯ ВИБОРУ МЕТОДІВ ДОСЛІДЖЕННЯ УЯВЛЕННЯ БАТЬКІВСЬКИХ ОБРАЗІВ, ОБРАЗІВ «Я» І БАЖАНОГО ПАРТНЕРА ПО ШЛЮБУ ТА ЇХ ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА	22
	Висновки до другого розділу	26
РОЗДІЛ 3.	ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ГЕНДЕРНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ВПЛИВУ ОБРАЗІВ БАТЬКІВ НА ОБРАЗИ «Я» І БАЖАНОГО ПАРТНЕРА ПО ШЛЮБУ У ВИХОВАНИХ У НЕПОВНІЙ СІМ'Ї ІНДИВІДІВ	28
3.1.	Аналіз результатів емпіричного дослідження особливостей уявлення бажаної поведінки в майбутніх сімейних взаємовідносинах	28
3.2.	Аналіз результатів дослідження деяких особливостей впливу образів батьків на образи «я» і бажаного майбутнього партнера по шлюбу	40
3.2.1.	Аналіз результатів дослідження деяких особливостей впливу образів батьків на образи «я» і бажаного майбутнього партнера по шлюбу серед представників чоловічої статі	41
3.2.2.	Аналіз результатів дослідження деяких особливостей впливу образів батьків на образи «я» і бажаного майбутнього партнера по шлюбу серед представниць жіночої статі	56
	Висновки до третього розділу	70
	ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	74
	СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	76
	ДОДАТКИ	82

ВСТУП

Сім'я відіграє важливу роль в житті індивіда. Вона являється місцем, де дитина вперше зіштовхується з силами, які діють в суспільстві. Прототипом взаємовідносин зі світом виступають саме взаємовідносини із обома батьками. Проте, в зв'язку з деструктивними тенденціями в інституті сім'ї прототип похитнувся. Ось тому проблема впливу батьківських фігур на індивіда, вихованого в неповній сім'ї, постала досить гостро, адже вважається, що зруйнована одного разу сім'я відображається на структурі сім'ї наступних поколінь.

Актуальність даної проблеми пов'язана з тією роллю, яку сім'я відіграє в процесі формування та розвитку особистості, а значить сьогодення і майбутнього суспільства в цілому.

Психологія сім'ї - відносно молода галузь психологічного знання, котра знаходиться в стадії свого становлення. Вона базується на багатій практиці сімейної психотерапії, досвіді психологічної допомоги сім'ї та сімейного консультування. Більш за все розлучення батьків впливає на дітей. Для дитини сім'я – це те, що існує вічно. Саме тому розлука батьків – це руйнування всіх сфер звичної життєдіяльності дитини. Незважаючи на те, що особливості взаємовідносин батьків та дітей цікавило суспільство повсякчас, з наукової точки зору першим даний феномен розглянув в своїх роботах З. Фрейд. Згідно з психодинамічною концепцією, вибір партнера по шлюбу базується на схожості одного з батьків протилежної статі з майбутнім партнером. В подальшому дана концепція розглядалась в роботах Шандора Ференці, Мелані Кляйн, Рональда Фейрберна, Генрі Дікса та інших.

Шандор Ференці являється саме тим вченим, який найближче притримувався теорії З. Фрейда. Він відзначає, що незначне пошкодження, спричинене на початку життя, може кинути тінь на подальше життя та на вибір об'єкта любові. Також він підкреслив необхідність використовувати асоціативні методи діагностики при роботі з даною проблематикою. Роботи

З. Фрейда та Ш. Ференці вплинули на наукову діяльність М. Кляйн. Згідно з її теорією, задовільна регуляція фундаментальних відносин з батьками визначає вибір майбутнього об'єкта любові. Значний вклад в розвиток даного питання вніс Рональд Фейрберн, виявивши феномен розщеплення Его. Він висунув припущення, що розщеплення Его являється наслідком повторного витіснення внутрішніх об'єктів. Таким чином невдала взаємодія із зовнішніми об'єктами приводить до формування компенсаторних внутрішніх об'єктів, що в свою чергу, позначиться на взаємовідносинах в шлюбі. Г. Дікс в своїх роботах робив наголос саме на амбівалентності відносин з ранніми об'єктами любові, тобто батьками. Згідно з його теорією індивіди шукають майбутніх партнерів, як повністю протилежних раннім об'єктам любові так і досить схожих. Іншими словами у подружньої пари з двох сторін є проєкції, атрибути. Кожен з пари сприймає партнера в деякому сенсі, як внутрішній об'єкт. Отже, сімейні відносини є тим середовищем, яке детермінує розвиток особистості дитини.

Серед вітчизняних науковців проблема вибору партнера, як і специфіка дошлюбного і перед шлюбного періодів, вкрай рідко була предметом теоретичного і практичного досліджень. Окремі її аспекти висвітлювалися в роботах Б. Шапіро, А. Волкової, В. Штільбанс, Л. Гозмана, Л. Панкової, В. Сисенко, М. Абалакіної та інших. На теренах України вивченням особливостей дитячо-батьківських відносин останніми роками займаються О. Байдарова, П.Кликова, О. Білик, Т. Мандзик, З. Кіреєва, Л. Акімова, Г. Свіденська, О. Чигир.

Незважаючи на вище відмічене, залишаються невідомими гендерні особливості впливу батьківських образів на вибір партнера по шлюбу, зокрема у осіб, вихованих в неповній сім'ї.

Мета дослідження - порівняння особливостей впливу батьківських образів на формування образу майбутнього партнера по шлюбу серед представників чоловічої та жіночої статі.

Об'єкт дослідження – індивідуально-психологічні особливості особистості вихованих у неповній сім'ї індивідів.

Предмет дослідження – гендерні особливості впливу батьківських образів на образ майбутнього партнера по шлюбу у вихованих в неповній сім'ї індивідів.

Задачі:

1. Розкрити зарубіжні та вітчизняні психологічні концепції вибору партнера по шлюбу та підходи до вивчення впливу дитячо-батьківських відносин на уявлення про майбутню модель сім'ї.

2. Виявити особливості уявлення досліджуваними образи батьків, образи «Я» та образи майбутнього партнера по шлюбу.

3. Дослідити бажану тенденцію поведінки в майбутньому шлюбі серед представників чоловічої та жіночої статі.

4. Проаналізувати гендерні особливості впливу батьківських образів на формування образу майбутнього партнера по шлюбу серед досліджуваних.

Методи дослідження:

Теоретичні методи: аналіз першоджерел, які освітлюють проблему вибору партнера по шлюбу та вплив дитячо-батьківських відносин на формування моделі майбутньої сім'ї.

Емпіричні методи:

- метод вільних асоціацій;
- методика дослідження міжособистісних відносин Т. Лірі;
- методика «Q-сортування» В. Стефансона.

В дослідженні взяли участь представники чоловічої та жіночої статі, віком від 19 до 22 років, які виховувались в неповній сім'ї та заявили про свою гетеросексуальність.

Структура роботи: робота складається з теоретичного, методичного, емпіричного розділів і висновків до них, загальних висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи складає: 75 сторінок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Адлер А.* Воспитание детей. Взаимодействие полов. / А.Адлер. – М.: Феникс, 1998. – 448с.
2. *Андреева Т. В.* Психология современной семьи : монография / Т.В. Андреева. – СПб.: Речь, 2005. – 436 с.
3. *Антонов А.И.* Социология семьи: учебник – изд. 2-е. / А.И.Антонов. – М.: ИНФРА, 2005. – 640 с.
4. *Артамонова Е.И.* Психология семейных отношений с основами семейного консультирования : учебник / Е.И. Артамонова – М.: Академия, 2002. – 192с.
5. *Басс Д.* Стратегия выбора партнера // Сексология. : хрестоматия. / Д.Басс. – СПб., 2000. – 437 с.
6. *Берг-Кросс Л.* Терапия супружеских пар / Л. Берг-Кросс. – М.: Издательство института психотерапии, 2004. – 528 с.
7. *Бердникова А. Н.* Что такое жизненный сценарий? [Электронный ресурс] / А. Н. Бердникова. // Школа жизни : интернет-журн. — 2007. Режим доступа до ресурсу: <http://shkolazhizni.ru/psychology/articles/10369/> . – Дата звернення: 07.05.2016.
8. *Берн Э.* Игры, в которые играют люди. Люди, которые играют в игры / Э. Берн. – М.: Прогресс, 1988. – 400 с.
9. *Бутина-Гречаная С. В.* Теоретические подходы к анализу детско-родительских отношений / С.В. Бутина Гречаная. // Ученые записки Забайкальского государственного гуманитарно-педагогического университета им. Н.Г. Чернышевского. — 2010. — №5 – с. 244-247
10. *Варій М.Й.* Загальна психологія – вид. 2-ге. / М.Й. Варій. – К.: Центр учбової літератури, 2007.- 968 с.
11. *Вейнинггер О.* Пол и характер / О. Вейнинггер. – М.: ТЕРРА, 1992. – 480с.

12. *Видра Д.* Развод: трагедия или надежда?: Психологические проблемы семьи // Дошкольное воспитание. – 1998. – № 11. – с.92-102.
13. *Волкова А. Н.* Методичні прийоми діагностики подружніх відносин / Волкова О. М., Трапезнікова Т. М. // Питання психології. – 2002. – № 5. – 267 с.
14. *Гаврилова Е.А.* Актуальные вопросы современной психологии: материалы международной научной конференции. – Челябинск: Два комсомольца, 2011. – с. 17-22.
15. *Гаранина Е.Ю., Конопльова Н.А., Карabanова С.Ф.* Психология семьи. / Е.Ю. Гаранина, Н.А. Конопльова, С.Ф. Карabanова. – М: ФЛИНТА, – 2013. – 384 с.
16. *Головаха Є. І., Паніна Н. В.* Психологія людського взаєморозуміння. / Є.І. Головаха. – К: Політвидавництво України, – 1989. – 189 с.
17. *Дворецька Г. В.* Соціологія: навчальний посібник./ Г.В. Дворецька. – К: КНЕУ, 2002. – 472с.
18. *Дикс Г. В.* Теория объектных отношений и исследования брака [Электронный ресурс] / Г.В. Дикс. // Журнал практической психологии и психоанализа. – №1. – 2007. Режим доступа до ресурсу: <https://psyjournal.ru/psyjournal/articles/detail.php?ID=2728>. – Дата звернення: 20.03.2015.
19. *Доманецкая Л.В.* Психология семьи и семейного воспитания. / Доманецкая Л.В. – СПб.: Питер, 2013. – 212 с.
20. *Дружинин В.Н.* Экспериментальная психология: учебное пособие. / В.Н. Дружинин. – М.: ИНФРА-М, 1997. – 256 с.
21. *Жалюнене Е. В.* Вклад Фейрбейрна в теорию объектных отношений. / Е.В. Жалюнене. // Российский психоаналитический вестник. 1994. – №3-4. – с. 187-191.
22. *Захарова Г. И.* Психология семейных отношений / Г.И. Захарова. – Челябинск: ЮУрГУ, 2009. – 63 с.

23. *Зеленский В. В.* Словник аналітичної психології / В.В. Зеленский. – М.: Когіто-Центр, 2008. – 540 с.
24. *Змановська Е.В.* Современный психоанализ. Теория и практика. / Е.В. Змановська – СПб.: Питер, 2011. – 288 с.
25. *Зритнева Е.И.* Социально - психологические основы и педагогические условия формирования готовности молодежи к браку и семейной жизни / Е.И. Зритнева // Семейная психология и семейная терапия – 2005. – №5 – с. 13-28
26. *Карабанова О.А.* Психология семейных отношений и основы семейного консультирования: учебное пособие. / О.А. Карабанова. – М.: Гардарики, 2005. – 320 с.
27. *Клушина Н.П., Зритнева Е.И.* Семьеведение: учебное пособие. / Н.П. Клушина, Е.И. Зритнева. – М.:ВЛАДОС, 2006. – 530 с.
28. *Кляйн М.* Развитие одного ребенка / М.Кляйн – Ижевск: ERGO, 2008. – 288с.
29. *Ковальов А. Г.* Психология личности. / А.Г. Ковальов. – М.: Просвещение, 1969. – 424 с.
30. *Кон. И.* Мужчины в меняющемся мире / И. Кон. – М.: Время, 2009. – 496с.
31. *Коряков Я. И.* Эволюция родительских образов в психоанализе / Я.И. Коряков // Психологический вестник Уральского государственного университета. – Екатеринбург: Банк культурной информации, 2002. – с. 101-123
32. *Крюкова Т.Л., Сапоровская М.В., Куфтяк Е.В.* Психология семьи: жизненные трудности и взаимодействия с ними / Т.Л. Крюкова, М.В. Сапоровская, Е.В. Куфтяк. – М: Речь, 2005. – 256 с.
33. *Лейбин В. М.* Словарь-справочник по психоанализу / В.М. Лейбин. – М.: АСТ, 2010. — 956 с.

34. *Лещинский В. И., Седова Е. Е., Стародубцева Т. Е.*, Профессиональное педагогическое образование: личностный подход: Сборник научных трудов. Вып. 2 / В.И. Лещинский, Е.Е. Седова, Т.Е. Стародубцева. – Воронеж: Воронежский государственный педагогический университет, 2002. – 135с.
35. *Обозов Н.Н.* Семейно-брачные и родственные отношения // Психология межличностных отношений / Н.Н. Обозов – М.: Киев, 1990. – 26с.
36. *Олифирович Н.И., Зинкевич-Куземкино Т.А., Валента Т.Ф.* Психология семейных кризисов / Н.И. Олифирович, Т.А. Зинкевич-Куземкино, Т.Ф. Валента – М.: Язык, 2006. – 360с.
37. *Павелко Р.В.* Возрастная психология: учебник. / Р.В. Павелко – М.: Кондор, 2011. – 468с.
38. *Посисоева Н.Н.* Основы психологии семьи и семейного консультирования / Н.Н. Посисоева – М.: ВЛАДОС-ПРЕСС, 2004. – 328с.
39. *Райкрофт Ч.* Критический словарь психоанализа / Ч. Райкрофт – СПб., 1995. – 250с.
40. *Рыков С.Л.* Семейное ведение: учебное пособие / С.Л. Рыков – М.: РИО ВТУ, 2007. – 196с.
41. *Сатир В.* Как строить себя и свою семью / В.Сатир – М.: Педагогика-пресс, 1992. – 190с.
42. *Симонов А.С.* Теоретико-эмпирические предпосылки психологического консультирования по проблемам выбора брачного партнера. [Электронный ресурс] / А.С. Симонов // Прикладная психология и психоанализ: электронный научный журнал., 2014. Режим доступа до ресурсу: <http://www.ppip.idnk.ru/index.php/vypusk-2-2014/9-2011-02-24-12-27-14/-3-2011/546-2011-09-28-06-11-46#linkc>. – Дата звернення: 20.02.2014.

43. *Сиротюк А.Л., Сиротюк А.С.* Современная методика развития детей от рождения до 9 лет. / А.Л. Сиротюк, А.С. Сиротюк – М.: ТЦ Сфера, 2009. – 256с.
44. *Столяренко Л.Д.* Основы психологии – изд. 3-е. / Л.Д. Столяренко – Ростов-на-Дону: Феникс, 2000. – 672с.
45. *Тарасова Е.Л.* Влияние детско-родительских отношений на само отношение ребенка // Проблемы социальной психологии личности / Е.Л. Тарасова – Саратовский государственный университет им. Н.Г. Чернышевского, 2008. – 173с.
46. *Ткалич М.Г.* Гендерная психология / М.Г.Ткалич – К.: Академ. Видав., 2012. – 248с.
47. *Туник Е.Е.* Психодиагностика супружеских отношений / Е.Е. Туник – СПб.: Питер, 2014. – 96с.
48. *Фейрберн В.Р.Д.* Стадии развития Теории Объектных отношений личности [Электронный ресурс] / В.Р.Д. Фейрберн // Одесское психоаналитическое общество, 2009. Режим доступа до ресурсу: <http://opo.od.ua/library/108-2010-12-19-11-36-07>. Дата звернення: 13.08.2015.
49. *Ференци Ш.* Психоаналитические афоризмы IV [Электронный ресурс] / Ш. Ференци. – Научно-практический журнал электронных публикаций, 2005 – №1. Режим доступа до ресурсу: <https://psyjournal.ru/psyjournal/articles/detail.php?ID=3017>. Дата звернення: 18.05.15.
50. *Фигдор Г.* Между иллюзией «развода» и ответственностью за вину / Г. Фигдор // Психологический журнал. – 1998. – т.19, № 5. – с.88-96
51. *Фрейд З.* Очерки по психологии сексуальности / З. Фрейд – Минск: Попурри, 1997. – 480 с.
52. *Фрейд З.* Я і Оно. Избранное / З. Фрейд – М.: Внешнторгиздат, 1989. – с. 370-398.

53. *Хоментаскас Г.Т.* Семья глазами ребенка / Г.Т. Хоментаскас – М.: Педагогика, 1989р. – 123с.
54. *Хухлаева О.В.* Психология развития: молодость, зрілість, старість: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / О.В. Хухлаева – М.: Академія, 2002. – 208с.
55. *Хьелл Л., Зиглер Д.* Теории личности / Л. Хьелл, Д.Зиглер – СПб.: Питер, 1997. – 608с.
56. *Целуйко В. М.* Психология современной семьи / В. М. Целуйко. – М.: ВЛАДОС, 2004 – 288 с.
57. *Чачко С.Л., Чебан А.С.* Особливості впливу батьківських образів на образ майбутнього партнера по шлюбу у вихованих в неповній сім'ї жінок / С.Л. Чачко, А.С. Чебан// Вісник ОНУ. Серія: психологія. Том 17. – Одеский національний університет, 2016. – с. 221-229
58. *Черняк Е.М.* Соціологія сім'ї: Навчальний посібник. – 4-е вид. // Е.М. Черняк. – М.: Дашков і К, 2006. – 240 с.
59. *Шнейдер Л. Б.* Психология сімейних відносин: Курс лекцій. / Л.Б. Шнейдер – М.: Квітень-Прес, 2000. – 512 с.
60. *Эйдемиллер Е.Г., Юстицкис В.В.* Психология и психотерапия семьи. изд-4-е. / Е.Г. Эйдемиллер, В.В. Юстицкис – СПб.: Питер, 2008. – 672 с.
61. *Юнг К.-Г.* Проблемы души нашего времени / К.-Г. Юнг. — М.: «Прогресс», 1994. — 96с.
62. *Юнг К.-Г.* Психология бессознательного / К.-Г. Юнг – М.: Канон, 1994. – 320с.